

NOVA COL·LECCIÓ DE CLÀSSIC UNIVERSALS TRADUÏTS AL CATALÀ

Dins la literatura universal hi ha una sèrie d'obres que són un referent fix, aquelles que d'alguna manera entrarien dins el cànon en un sentit ampli. ¿La nostra cultura seria la mateixa sense haver estat en contacte amb les altres literatures? Però per tal que això sigui així cal que aquestes obres hagin estat traduïdes i llegides, que hi hagi una tradició en la seva recepció, i això passa inexorablement per una bona edició i traducció. En el cas català, moltes de les obres que configuren els referents universals han estat llegides, per manca de traducció –amb les seves causes diverses i doloroses–, en castellà.

Tot i que la cultura catalana en èpoques passades ha estat molt ràpida a integrar dins el seu corpus cultural altres literatures, actualment gran part d'aquest pòsit s'ha mig perdut en traduccions antigues que, a més, ja no es troben a les llibreries. Per omplir aquest buit, l'editorial Destino i la Universitat Pompeu Fabra han creat una col·lecció de clàssics: la *Biblioteca Pompeu Fabra*.

L'origen d'aquesta iniciativa el trobem en la col·lecció *Súnion*, també coeditada entre Destino i la UPF i dirigida per Lluís Maria Todó i Xavier Lloveras durant els anys 90. La *Súnion*, que volia posar a l'abast literatura universal però a baix preu i recuperant algunes traduccions, va acabar fracassant. Més tard, tant el rectorat de la UPF com la propietat de l'editorial van canviar de mans, i la nova direcció de Destino va pensar a tornar a fer un intent de col·lecció de clàssics, partint de la *Súnion* però variant-ne uns quants detalls transcendents, especialment en dos aspectes: les traduccions i l'excel·lència física,

► D'entre els llibres que publicarà la col·lecció destaca tota l'obra de William Shakespeare, potser l'autor que millor il·lustra què és un clàssic. Salvador Oliva, un dels millors coneixedors del poeta i dramaturg al nostre país, ja va traduir tota la seva obra dramàtica per doblar les produccions que va fer-ne la BBC i que aquí va emetre TV3 durant els anys 80.

Ell mateix confessa que de totes les obres que va traduir n'hi ha algunes que haurà de traduir totalment de nou, ja que en aquells moments no en va quedar satisfet a causa, en part, de

i es va tornar a buscar el concurs de la universitat, que s'hi va tornar a implicar.

No és casual que s'hagi intentat un acord amb la UPF, ja que Todó és professor a la seva Facultat de Traducció i Interpretació. Todó explica que probablement els humans hagin traduït des de l'inici del llenguatge, i ens posa com a exemples de la traducció en la nostra societat que "la Bíblia i els poemes homèrics, els textos fundadors i canònics per excel·lència de la nostra civilització, ja van aparèixer com a traduccions". Amb la revolució dels mitjans de comunicació a finals de segle XX i encara ara, la importància de la traducció és cada vegada més cabdal.

Todó remarca que el fet que avui s'estudii com mai la traducció, que n'hi hagi facultats, ha "fixat l'atenció en un fenomen molt conegut i molt curiós: en la seva llengua original, els textos canònics, els grans textos clàssics de la

MEL GIBSON FEIA DE HAMLET EN LA VERSIÓ DE FRANCO ZEFFIRELLI

L.M. Todó explica que probablement els humans hagin traduït des de l'inici del llenguatge

nostra tradició literària no envelleixen mai, passen intactes a través dels anys i dels segles. En canvi, en els textos traduïts el lector hi percep un fenomen d'envelliment lingüístic que fa que consideri inutilitzables traduccions que havien resultat satisfactòries només uns quants anys abans". Com a exemple, Todó cita les traduccions d'Edgar A. Poe que va fer Baudelaire, o les que Galland de *Les mil i una nits*, que són textos excel·lents, però no són transmissors fidels de l'original.

En aquest darrer cas, l'edició de Jean Antoine Galland marca tota la història de la seva recepció: del 1704 al 1717 –dos anys després de la seva mort– es van publicar dotze volums que estableixen el text que ha passat fins fa poc a esdevenir clàssic a Occident, però era una recopilació parcial i amb afegits aliens a aquest cicle d'històries en la tradició àrab.

En català vam haver d'esperar fins al 1995 per tenir una traducció directa de l'àrab (a càrrec de Dolors Cinca i Margarida Castells, publicada per Proa): totes les versions anteriors s'havien traduït de les edicions franceses, i sovint encara directament de la de Galland –que té un gust que ja li és propi–.

En català Todó esmenta el *Pickwick* de Charles Dickens per Carner: "És Carner, però és poc Dickens. Qui vulgui llegir Dickens en català haurà de buscar ara el *David Copperfield* que ha traduït per a nosaltres Joan Sellent".

La diferència és que "avui hem deixat de considerar la traducció com un laboratori literari i lingüístic", diu Todó, ja que respon a uns altres paràmetres culturals. Per a Todó, en la literatura catalana hi ha un cas paradigmàtic de com no s'ha de fer avui una traducció moderna: el model de Sagarra, concepte que fins i tot s'ha lexicalitzat i les traduccions de Sagarra *sagarregen*.

Aquesta voluntat de la *Biblioteca Pompeu Fabra* de tornar a traduir els clàssics té un model que és la col·lecció *Bernat Metge*, en la qual s'inspira i se'n distancia. Amb tot, Todó no renuncia a publicar clàssics grecs i llatins i, tot i que de moment no hi ha traduccions encarregades, opina que ja és hora de tornar a traduir obres com ara *L'Eneida*, *l'Odissea* i la *Iliada*, entre tantes altres. Alhora, Todó reconeix que va fer-se un model negatiu de la col·lecció de *Les Millors Obres de la Literatura Universal*, (MOLU, Edicions 62-La Caixa), perquè "al costat de grans traduccions com la de *Guerra i pau*, que va fer Carles Capdevila, hi ha la de *L'educació sentimental*, de Flaubert, que van fer Pere Gimferrer i Miquel Martí i Pol, que potser són dos molt bons escriptors però que és un exemple de com no s'ha de traduir". Hi ha hagut altres intents de col·lecció de clàssics universals, com les *Grans Obres de la Literatura Universal* de Proa, que ja no han arribat fins a avui.

Amb aquesta col·lecció, Todó també vol reivindicar la fi-

l'elevat ritme a què s'havia de treballar –dos actes cada mes, que és molt–, i les altres les revisarà i les millorarà.

De moment ja ha sortit el primer volum de tragèdies. Després en sortirà un de comèdies i seguirà a poc a poc la resta, fins a arribar als poemes narratius, com ara *Venus i Adonis*, *El fènix* i *la tòrtora* i *La violació de Lucrecia*, que encara no s'han traduït mai al català.

El dia de la presentació també es va assegurar que es revisarien els sonets, que, paradoxalment, acaba de publicar Edicions 62-Empúries.

Vam haver d'esperar fins al 1995 per tenir una traducció directa de l'àrab

gura del traductor, començant per posar-hi el nom a la coberta i per intentar que l'editorial pagui un preu "tan digne com sigui possible". Quan parla d'això no pot evitar parlar d'una amiga alemanya que ha vingut a Barcelona a traduir el *Quixot*, i que durant dos anys podrà dedicar-s'hi en exclusiva perquè al seu país diverses editorials s'han unit per aquest projecte i està ben pagada. Segons ell, encara avui, els bons traductors no poden dedicar-se al nostre país només a traduir per viure dignament, ja que sovint, com ell, s'han de dedicar a altres tasques, com ara donar classes o fer d'interpret, o de traductor de textos no literaris, i recorda els inicis de TV3, quan molts dels traductors que avui estan més considerats hi treballaven: "A poc a poc vam anar marxant, perquè les tarifes es mantenien iguals enmig de la inflació. Em sembla que fins fa com a mínim un parell d'anys pagaven igual que fa vint anys".

A més, diu el director de la col·lecció, els traductors són directament responsables del text que arriba al lector, i són escollits perquè tenen uns criteris i un coneixement de la llengua catalana prou elevats.

ELS CINCS SEGÜENTS

■ **William Shakespeare. Comèdies I: Al vostre gust, Somni d'una nit d'estiu i Nit de Reis.**

Traducció de Salvador Oliva

■ **Stendhal. El roig i el negre.**

Traducció de Ferran Toutain. Pròleg de René Girard

■ **Teodore Fontane. Effie Briest.**

Traducció de Núria Petit.

■ **Lev Tolstoi. La mort d'Ivan Iltx. La sonata a Kreutzer.**

Traducció de Victòria Izquierdo i Àngels Margarit.

■ **Abat Prevost. Manon Lescaut.**

Traducció de Lluís Maria Todó.

Amb el suport de

